

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Gierszon (przewodniczący)

SSN Michał Laskowski

SSN Zbigniew Puskarski (sprawozdawca)

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jolanty Rucińskiej
w sprawie **C. M.**

uniewinnionego od popełnienia czynu z art. 300 § 2 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 15 listopada 2023 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora - na niekorzyść

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 18 sierpnia 2022 r., sygn. akt II AKa 149/22

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 4 marca 2022 r., sygn. akt III K 466/20,

**uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej czynu z art. 300
§ 2 k.k. (rozstrzygnięcie z pkt 1b) i w tym zakresie sprawę
przekazuje do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu.**

[K.K.]

UZASADNIENIE

C. M. został oskarżony o popełnienie czynów zakwalifikowanych z:

I. art. 62 § 2 k.k.s. w zb. z art. 61 § 1 k.k.s. w zb. art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s. w zw. z art. 8 § 1 k.k.s.,

II. art. 271a § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 8 § 1 k.k.s.,

III. art. 299 § 1, 5 i 6 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k.,

IV. art. 300 § 2 k.k. Czyn ten polegał na tym, że w dniu w dniu 9 marca 2020 r. w [...], działając w celu udaremnienia wykonania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym z dnia 11 marca 2020 r., wiedząc o prowadzonym postępowaniu karnym w Prokuraturze Regionalnej w Szczecinie o sygn.[...], w toku którego w dniu 26 lutego 2020 r. zostało mu ogłoszone postanowienie o przedstawieniu zarzutów i został przesłuchany w charakterze podejrzanego, oskarżony przeniósł prawo własności zagrożonej zajęciem nieruchomości gruntowej, zabudowanej, stanowiącej działkę o numerze [...] położonej w [...], dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy w Iławie V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą [...] na rzecz swojego ojca T. M. na podstawie umowy darowizny sporządzonej w formie aktu notarialnego przed notariuszem M. K., rep.[...], czym uszczuplił zaspokojenie wierzyciela - Skarbu Państwa.

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 4 marca 2022 r., sygn. akt III K 466/20, I KK 32/23

- za czyn z pkt I aktu oskarżenia karę grzywny w wymiarze 200 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 100 zł,

- za czyn z pkt II aktu oskarżenia karę roku pozbawienia wolności, przy czym przyjął, że opisane w tych punktach działania oskarżonego zostały popełnione w ramach idealnego zbiegu czynów i na podstawie art. 8 § 1, 2 i 3 k.k.s. orzekł, że wykonaniu podlega tylko kara pozbawienia wolności

- za czyn z pkt III aktu oskarżenia karę 6 miesięcy pozbawienia wolności;

- za czyn z pkt IV aktu oskarżenia karę 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Sąd połączył wymierzone jednostkowe kary pozbawienia wolności i wymierzył oskarżonemu karę łączną roku pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres 3 lat tytułem próby wynoszący 3 lata. Nadto oddał oskarżonego w okresie próby pod dozór kuratora sądowego i zobowiązał go do informowania kuratora pisemnie co 6 miesięcy o przebiegu okresu próby.

Tym samym wyrokiem orzeczono w przedmiocie odpowiedzialności drugiej oskarżonej osoby.

Powyższy wyrok został zaskarżony m.in. przez obrońcę oskarżonego C. M. w całości oraz przez prokuratora w zakresie orzeczenia o karze, na niekorzyść oskarżonego.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z dnia 18 sierpnia 2022 r., sygn. akt II AKa 149/22, zmienił zaskarżony wyrok w odniesieniu do obu oskarżonych, przy czym w zakresie dotyczącym C. M. w ten sposób, że uniewinnił tego oskarżonego od przypisanego mu czynu z art. 300 § 2 k.k., uchylił orzeczenie o karze łącznej i wymierzył mu karę łączną roku pozbawienia wolności. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu odwoławczego Zastępca Prokuratora Regionalnego w Szczecinie. Zaskarżył wyrok na niekorzyść oskarżonego C. M. w części dotyczącej zmiany wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu, w zakresie uniewinnienia C. M. od popełnienia czynu kwalifikowanego z art. 300 § 2 k.k. Zarzucił „rażącą obrazę przepisów prawa procesowego, która miała istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie:

- art. 7 k.p.k. oraz art. 410 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. polegającą na dowolnej, a nie swobodnej ocenie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, sprzecznej z zasadami prawidłowego rozumowania oraz wskazaniemi wiedzy i doświadczenia życiowego, poprzez uznanie, iż obciążenie nieruchomości objętej postanowieniem o zabezpieczeniu majątkowym, ograniczonymi prawami rzeczowymi na rzecz innych podmiotów, uniemożliwia wierzycielowi - Skarbowi Państwa, skuteczne dochodzenie roszczeń z tytułu ustanowienia hipoteki przymusowej, a także pominięcie wyjaśnień C. M. oraz zgromadzonej dokumentacji od organów administracji skarbowej dotyczących spłaty zaciągniętych zobowiązań finansowych przez oskarżonego, które zarazem były zabezpieczone hipotecznie oraz przyjęcia błędnej wartości nieruchomości, co doprowadziło do błędnego przyjęcia, iż kwota ustanowionych hipotek umownych odpowiada kwocie zobowiązań finansowych pozostałych do spłaty i w konsekwencji doprowadziło do uniewinnienia oskarżonego z powodu braku znamion czynu wskazanego w art. 300 § 2 k.k.,

- art. 434 § 1 k.p.k. oraz art. 454 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k. poprzez ich błędne zastosowanie polegające na uznaniu, iż uzupełnienie materiału dowodowego w zakresie w jakim prowadziłyby do utrzymania w mocy wyroku skazującego C. M. za czyn z art. 300 § 2 k.k., byłoby czynieniem ustaleń faktycznych na niekorzyść oskarżonego, a tym samym utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia w oparciu o nowe dowody przeprowadzone na rozprawie apelacyjnej byłoby orzeczeniem wydanym na niekorzyść oskarżonego, co w konsekwencji doprowadziło do rażącego naruszenia art. 167 k.p.k. oraz art. 366 § 1 k.p.k. polegającego na zaniechaniu przeprowadzenia dowodów z urzędu, podczas gdy Sąd odwoławczy był zarówno uprawniony, jak i zobowiązany do wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, w tym do dopuszczenia dowodu z urzędu, a uzupełnienie materiału dowodowego i dokonanie przez sąd odwoławczy nawet niekorzystnych dla oskarżonego nowych ustaleń, nie wywoływałyby negatywnych skutków dla niego, lecz stałyby się wyłącznie podstawą do takiego samego, co uprzednio orzeczenia i w konsekwencji prowadziłyby do utrzymania w mocy zaskarżonego wyroku, chociaż na podstawie innych, niż przyjęte przez sąd pierwszej instancji przesłanek, co nie stanowi naruszenia zakazu reformationis in peius wskazanego w art. 434 § 1 k.p.k. oraz reguły ne peius wskazanej w art. 454 § 2 k.p.k.”.

Podnosząc powyższe zarzuty autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej uniewinnienia oskarżonego od czynu opisanego w pkt. IV aktu oskarżenia, tj. czynu kwalifikowanego z art. 300 § 2 k.k. i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację obrońca C. M. wniósł o uznanie jej za oczywiście bezzasadną oraz o zasądzenie kosztów obrony w postępowaniu kasacyjnym.

Na rozprawie kasacyjnej strony podtrzymały swoje stanowiska w przedmiocie kasacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna, zwłaszcza w zakresie podnoszonego naruszenia art. 434 § 1 k.p.k. oraz art. 454 § 1 k.p.k. w zw. z art. 458 k.p.k.

Sąd odwoławczy uznał, że C. M. wypełnił większość znamion przestępstwa określonego w art. 300 § 2 k.k. Wobec treści przedstawionych mu zarzutów musiał

bowiem liczyć się z tym, że jego mienie zostanie zabezpieczone, skoro przedmiotowa nieruchomości była najwartościowszym elementem tego mienia, to oskarżony musiał się spodziewać, że właśnie ona zostanie zajęta, zwłaszcza że przy wysokości zadłużenia oskarżonego względem Skarbu Państwa, nieruchomości dawałaby organom ścigania największą możliwość zabezpieczenia tego roszczenia. Nie było też wątpliwości, że oskarżony miał zamiar wyzbycia się nieruchomości w celu udaremnienia orzeczenia sądowego, przy czym nie jest wymagane, aby w czasie przestępnego działania istniało już orzeczenie, którego wykonanie sprawca chce udaremnąć. Sąd dostrzegł jednak niemożność skazania C. M. za wspomniane przestępstwo w tym, że art. 300 § 2 k.k. penalizuje takie rozporządzenie przez dłużnika majątkiem, które ma realny wpływ na zaspokojenie wierzyciela, tymczasem z uwagi na obciążenie przedmiotowej nieruchomości hipoteką zaistniał brak rzeczywistej możliwości zaspokojenia wierzyciela. Wynika to z faktu, że przedmiotowa nieruchomości, której wartość według sporządzonego operatu szacunkowego wynosiła 485.635 zł, była obciążona dwiema hipotekami: na sumę 435.000 zł na rzecz [...] oraz na sumę 887.631,30 zł na rzecz [...], a nabycie nieruchomości obciążonej hipoteką oznacza, że nabywca odpowiadać będzie za spłatę wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką do wysokości wartości nieruchomości; w tym przypadku wysokość wierzytelności wręcz przewyższała wykazaną w toku postępowania wartość nieruchomości. W takim razie mimo wyzbycia się nieruchomości przez oskarżonego nie może być mowy o udaremnieniu lub uszczupleniu zaspokojenia Skarbu Państwa, w konsekwencji o wypełnieniu wszystkich znamion przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. Sąd *ad quem* stwierdził, że przypisanie oskarżonemu tego przestępstwa byłoby możliwe w sytuacji, gdyby ustalenia faktyczne wskazywały, iż Skarb Państwa mógłby realnie zaspokoić wierzytelność z przedmiotowej nieruchomości. W przypadku ciążących na nieruchomości hipotek, przekraczających wartość tej nieruchomości, miałoby to miejsce w przypadku, gdyby zadłużenia, które zabezpieczały przedmiotowe hipoteki, były spłacone w takim stopniu, że po ewentualnym zaspokojeniu wierzycieli hipotecznych, również Skarb Państwa mógłby - choćby częściowo - zaspokoić przysługującą mu względem oskarżonego wierzytelność. Takich ustaleń w niniejszej sprawie Sąd I instancji jednak nie poczynił, a ewentualne poczynienie ich przez Sąd

Apelacyjny pogorszyłoby sytuację oskarżonego. Zakaz pogarszania sytuacji oskarżonego dotyczy również pogorszonego kształtowania ustaleń faktycznych, przy czym niedopuszczalna jest zmiana ustaleń faktycznych zarówno zawartych w uzasadnieniu, jak i części dyspozytywnej.

Z przytoczonego wyводу wynika, że Sąd odwoławczy nie wykluczył, iż C. M. spłacił zabezpieczone hipoteką na nieruchomości długi wobec banków w takim stopniu, że również Skarb Państwa mógłby - choćby częściowo - zaspokoić przysługującą mu względem oskarżonego wierzytelność, co w konsekwencji pozwoliłoby uznać wyrok Sądu Okręgowego za prawidłowy również w części skazującej oskarżonego za czyn z art. 300 § 2 k.k. Zarazem jednak Sąd *ad quem*, chociaż nie powołał art. 434 § 1 k.p.k., najwyraźniej uznał, że ten przepis zabrania mu poczynienia ustaleń co do stanu spłaty przez oskarżonego udzielonych mu przez banki kredytów, w szczególności jeżeli miałoby to prowadzić do konstatacji, że zaspokojenie Skarbu Państwa z przedmiotowej nieruchomości było możliwe. Takie podejście do zagadnienia nie jest jednak prawidłowe, bowiem poczynienie wspomnianych ustaleń nie oznaczałoby zmiany ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd meriti i tym samym pogorszenia sytuacji oskarżonego. Byłoby tak w razie poczynienia przez Sąd I instancji ustalenia, że stopień spłaty kredytów był tak niski, że zaspokojenie Skarbu Państwa z nieruchomości nie było możliwe, tymczasem niczego takiego Sąd ten nie stwierdził. Przeciwnie, skoro skazał oskarżonego za czyn z art. 300 § 2 k.k., to musiał przyjąć, że zaspokojenie to było możliwe, jakkolwiek powinien to potwierdzić stosownym sprawdzeniem. Mając w tym względzie wątpliwości, Sąd Apelacyjny powinien zebrać niezbędne informacje, co - jak wyżej zaznaczono - nie byłoby równoznaczne ze zmianą ustaleń faktycznych na niekorzyść oskarżonego. Sąd Najwyższy niejednokrotnie wskazywał, że czym innym jest wynikający z art. 434 § 1 k.p.k. zakaz pogorszenia sytuacji prawnej oskarżonego w postępowaniu zainicjowanym środkiem zaskarżenia wyłącznie na jego korzyść, a czym innym jej niepolepszenie w kierunku oczekiwanym przez skarżącego. Sprawdzenie ustaleń Sądu I instancji, także za pomocą nowego dowodu, jest dopuszczalne dopóki następuje w celu zweryfikowania zasadności zarzutów środka zaskarżenia i nie rodzi dla oskarżonego konsekwencji bardziej dolegliwych, niż wynikające z rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji. Nie stanowi naruszenia

zakazu reformationis in peius z art. 434 § 1 k.p.k. dokonanie przez Sąd odwoławczy ustaleń, które w konsekwencji prowadzą do utrzymania w mocy zaskarżonego wyroku, chociaż na podstawie innych niż przyjęte przez Sąd pierwszej instancji przesłanek (zob. np. postanowienia: z dnia 27 stycznia 2015 r., V KK 195/14; z dnia 27 marca 2023 r., III KK 584/22; wyrok z dnia 30 września 2021 r., I KK 199/20). Niezależnie od tego daje się zauważyć brak we wnioskowaniu Sądu Apelacyjnego, który, podkreślając, że „nie było też wątpliwości, że oskarżony miał zamiar wyzbycia się nieruchomości w celu udaremnienia orzeczenia sądowego”, powinien dostrzec, że skoro taki był cel działania C. M., to zapewne zakładał on, że przedmiotowa nieruchomość może posłużyć nie tylko do zaspokojenia roszczeń banków wynikających z udzielonych mu kredytów.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł zgodnie z wnioskiem kasacji, tj. uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej zarzucanego oskarżonemu czynu z art. 300 § 2 k.k. i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu. Sąd ten uwzględni poczynione wyżej uwagi, w tym dokona sprawdzenia, czy zabezpieczone hipotecznie na nieruchomości kredyty bankowe w dacie czynu (9 marca 2020 r.) były spłacone w stopniu umożliwiającym zaspokojenie z tej nieruchomości Skarbu Państwa. Rozstrzygnie także podniesione w kasacji wątpliwości co do wartości nieruchomości, według sporządzonego w dniu 26 lutego 2020 r. operatu szacunkowy mającej wynosić 485.635 zł. Wynikają one z faktu, że sam oskarżony podczas przesłuchania w dniu 26 lutego 2020 r. jako wartość nieruchomości podał kwotę 900.000 zł, jak też z faktu, że wcześniej została ona obciążona hipotekami na łączną sumę 1.322.631,30 zł, co nasuwa przypuszczenie, że banki, akceptując takie zabezpieczenie, mogły dysponować innym szacunkiem wartości nieruchomości, którego uzyskanie od banków nie wydaje się nastęrczać trudności.

[PGW]

[ał]